

***El valencià de Borriana, passat i present*¹**

Me fa molt de goig poder col·laborar en la revista *Carabona* per a parlar de la llengua de Borriana, ciutat cap a la qual sent, com tots els alqueriers, sentiments d'afecte i germanor.

Borriana té vora trenta-cinc mil habitants i més de vint-i-cinc mil parlants actius de valencià. Dibuixar una fotografia acurada de totes les formes de parlar el valencià en Borriana no és una faena fàcil. Dins de la ciutat existixen moltes realitats lingüístiques peculiars. Deia una amiga de la Vila que quan sentia la família veïna parlar durant les menjades trobava paraules i frases fetes que en sa casa no havia sentit mai; en ocasions, en dialectologia, cada casa és un món.

Vorem en este treball que el valencià, com totes les llengües, se troba en un procés continu de canvi. Si observem detalladament el parlar d'una mare i un fill hi trobarem sempre diferències, potser poc importants, però la llengua no serà exactament la mateixa. També açò és ben normal: canvien els temps, les modes, les professions, les relacions, els oficis i, fins i tot, els vicis.

El fet és que les societats actuals són molt més obertes que en el passat. Ens relacionem molt més amb pobles veïns i distants, tenim més emigrants que abans i sovint sentim més els presentadors de televisió que als nostres conciutadans. I al costat de tot açò, hi ha la influència del valencià escolar, que des dels huitanta afecta de manera significativa l'ús i la percepció social de la llengua pròpia.

El valencià borrianenc dins dels parlars valencians

El valencià és un conjunt de parlars globalment molt unitaris formats a partir del segle XIII en l'antic Regne de València. No trobarem al país dels valencians unes diferències dialectals tan importants com les que puguen existir entre Tarragona i Tortosa, ni molt menys les que observem entre Lleida i Barcelona. La mescla de persones d'origens diversos en el moment de la fundació de l'antic Regne, amb una majoria de catalans, però també molts aragonesos i occitans², degué afavorir un anivellament lingüístic important dels nous pobladors i açò explicaria la uniformitat de què parlem. No obstant això, és indubtable que el valencià coneix diverses modalitats que tots podem descriure d'alguna manera i que són un tema habitual en les converses on caracteritzem els conciutadans dels altres pobles o comarques.

Els de la Plana de Borriana distingim normalment unes tres formes de parlar el valencià: la del nord i l'interior (els Ports-Maestrat: **valencià septentrional**), la de València i rodalia (**valencià central**) i els parlars situats a la vora sud del Xúquer: la regió

---

¹ Treball publicat originalment en *Carabona*, revista cultural de Borriana:

<https://carabonarevista.wordpress.com/2015/12/09/el-valencia-de-borriana-passat-i-present/>

² Fins fa poc no s'havia valorat la presència occitana al País Valencià, que tingué diverses onades migratòries al llarg de la història. D'eixes migracions occitanes tenim llinatges típicament borrianencs com: Arnal i Arnau, Blanch, Buchardó (occità *Bochardon*, en ortografia francesa *Bouchardon*), Burdeus (> *Bordeus*), Edo, Gasch i Gascó, Guiral, Gumbau, Guinot, Molés, Monfort, Peirats o Seores (> *Sahores*); uns altres cognoms com Beltran, Ballester o Vidal podrien ser tant occitans com catalans (o aragonesos). Els cognoms Devís i Poré també són francesos, però possiblement no occitans.

meridional de Xàtiva-Alcoi (**valencià nord-meridional**). Segur que vos ha cridat l'atenció que el parlar de Borriana siga més paregut al de la llunyana regió nord-meridional (la de Xàtiva, Ontinyent o Cocentaina) que als parlars veïns del nord (Albocàsser, Alcalà) i els parlars immediatament al sud de la comarca (Sagunt, Alzira).

L'explicació d'esta peculiaritat lingüística se troba en dos fets dialectals importants: per una banda, un valencià del nord caracteritzat per la gran influència històrica de Tortosa i eixe toc lingüístic "acatalanat" i, per una altra banda, un valencià central (popularment dit "apitxat") que ha desenvolupat uns canvis fònics particulars en relació al conjunt del valencià. Així és com els de Borriana identifiquem fàcilment un parlant de Benassal o Benicarló (que diuen *penso* i *cantà* –*pense*, *cantar*–) i també u de Sagunt o Alzira (que fan *caça* i *fatxa* per *casa* i *faja*), però la cosa es complica si el parlant és del Comtat o la Vall d'Albaida, que han mantingut un valencià més conservador i, per tant, més pròxim al nostre, tot i la distància que ens separa.

La coincidència dialectal entre el valencià borrianenc i els parlars distants de més al sud té a vore amb allò que anomenem el **valencià general**. El valencià general és el macrodialecte o conjunt de parlars que presenten les característiques lingüístiques més prototípiques de la llengua forjada al Regne de València des del segle XIII. El valencià general ha funcionat com a estàndard valencià popular durant els segles passats, especialment quan la ciutat de València exercia un clar domini lingüístic dins l'antic Regne, fet que convertia el *cap* i *casal* en centre modelador de la variant lingüística valenciana. Estes són les característiques tradicionals del valencià dit *general*:

- La conjugació verbal fa *jo pense*, *ell pensa*, *parlara* i *digau lo que vullgau* enfront de les solucions de Catalunya i una part del valencià del nord: *jo penso*, *ell pense* (o *pensa*), *parlés* (o *parlàs*), i *digueu lo que vulgueu*³.
- Contrastem *esta-eixa-aquella*, *açò-això-allò* i *ací-ahí-allí-allà*, que en la norma catalana actual s'han reduït a *aquesta-aquella*, *això-allò* i *aquí-allà*.
- Com en Mallorca, les vocals de *perd* i *poc* tenen un grau d'obertura igual o pròxim a la vocal /a/, fet que en tantes comarques ha originat l'harmonia vocàlica que fa sonar *granota* i *melsa* com si diguérem *granòtò*, *mèlsè*; en Borriana tenim l'harmonia de *pòcò* i *còvò* (*poca*, *cova*) però diem *mèlsa* o *tèrra* sense harmonia.
- La *-r* final etimològica s'ha mantingut regularment a final de paraula: *cantar*, *ferrer*, *patir*, *llaurador* i s'estén als plurals que abans l'emudien: *ferrers*, *llauradors*, encara que mantenim la pronúncia *dinés* (*diners*) sense *-r*.
- Fora de l'àrea central les consonants mostren un comportament conservador: s'ha mantingut la /v/ que fa diferents *vena* i *bena*, així com la sonoritat de les sibilants que fa contrastar *casa* i *caça*, *faja* i *fatxa*.

Són eixos trets lingüístics els que ens permeten distingir els parlars veïns del nord i del sud. Els del Maestrat diuen *jo penso*, *ell pense*, *digueu lo que vullgeu* i emmudixen la *-r* final de la majoria de paraules fent *cantà(r)*, *ferré(r)* i *patí(r)*; els veïns del sud (Morvedre i l'Horta de València) diuen "bi" (*vi*), "fetxe" (*fetge*) i "caça" (*casa*).

---

³ El pas de *digau lo que vullgau* a *digueu lo que vulgueu* ha penetrat des del nord fins al riu Millars i, limitadament, més al sud, per exemple en Vila-real, en el valencià de la Marina i en diversos parlars entre Novelda i Alacant.

No obstant això, no tots els elements que peculiaritzen el parlar de Borriana són fruit del manteniment d'un estat lingüístic conservador. També hi han trets lingüístics que havem eliminat modernament i que els nostres veïns han conservat. En un altre temps, potser fins fa uns 150 anys, en la Plana encara oïem “ha vingut lo pare de Miquel”, “agarra't los fesols” com encara fan en Vinaròs o Benicarló. De fet, fixeu-vos que eixe **lo** antic literari no l'havem perdut del tot i els ancians de Borriana encara diuen “tot **lo** món ho sap”, “l'han esperat tot **lo** matí i tot **lo** dia”.

També fa poc menys de cent anys encara se gastava el pretèrit perfet sintètic i al costat de “vàrem anar a escola ahir” o “dilluns vàreu fer un bon arròs” els borrianencs deien “anàrem a escola ahir” o “dilluns féreu un bon arròs”; un ús que els més ancians de la vila encara recorden en la parla dels seus avis⁴ tot i que hui associem eixa forma del pretèrit amb el valencià de Morvedre i l'Horta de València.

Uns altres canvis moderns en el valencià de Borriana

Encara que el nostre valencià de la Plana de Borriana siga generalment més acostat a la norma valenciana tradicional, no són poques les característiques septentrionals que tenim en el nostre parlar. Històricament la Plana s'ha nodrit de moltes famílies emigrades des del nord i interior, de les comarques de l'Alcalatén, Pla de Cabanes i zones interiors del Maestrat i els Ports. A este degoteig migratori devem una certa afinitat amb el valencià septentrional:

- La vocal oberta ò s'ha tancat en el diftong *ou*. Les paraules *dijous*, *inclou* o *nou* s'articulen totes *dijòus*, *inclóu* o *nóu* enfront de la pronúncia general valenciana que fa *dijòus*, *inclòu*, *nòu* (amb la mateixa vocal de *pot*). Açò vol dir que *sou* (salari) i *sou* (ser) se pronuncien idèntiques a la Plana: *sóu*. La pronúncia *òu* només existix en el localisme *xòufer* (*xofer*). El tancament de *òu* en *óu* s'estén actualment des del Pla de Cabanes a Morvedre i esporàdicament se pot sentir més al sud (Llíria).
- Contràriament al tancament de *òu* > *óu*, en la comarca de la Plana és molt normal el pas de la *ó* tancada a *ò* oberta en *cobra*, *sobra*, *coga*, *contra*, *front* i *prompte* que habitualment se pronuncien *còbra*, *sòbra*, *còga*, *còntre*, *fròn(t)* i *prònte*.
- Tendència a emmudir les *-r* dels verbs que tenen un pronom aglutinat *portà-lo* per *portar-lo*, *menjà-se* per *menjar-se*.
- Emmudiment de les *-t* finals en *tant*, *molt* o *parlant*, tot i que encara les mantenim en alguns enllaços: diem “estem parlan” però “estem parlant-ho”, diem “el número vin” però “han passat vint anys”; també diem *quint* i *tint* amb *-t* mantinguda fora dels enllaços, restes de la pronúncia antiga que encara se conserva de manera més general en Artana, la Vall d'Uixó i més al sud.
- Els finals en *-ts* tendixen a confluir amb *-ig* o *-tx*, amb un resultat de tipus *-tx* (o a mitjan camí entre *-ts* i *-tx*). Per esta regla *dimarts* se pronuncia *dimatx* i parells com *gots-goig*, *passets-passeig* tendixen a sonar idèntics, especialment entre els jòvens. El canvi va ser descrit primer en el valencià castellanenc i en part del septentrional, però ara la innovació s'estén entre els jòvens parlants del centre i sud del nostre país.

⁴ Havem sentit persones de més de 90 anys que encara deien esporàdicament “ahir vinguérem” per “ahir vàrem vindre”, restes del pretèrit sintètic que encara s'oïa al segle XIX.

Un altre canvi important que arriba del nord consistix en fer sonar el so de *ix* com si fóra *is*. Este canvi s'originà en algun moment del segle XIX i degué sorgir en la zona compresa entre Albocàsser i Castelló de la Plana, on la innovació és un fet universal que afecta totes les generacions. En eixa zona sentim clarament “si isses, emporta't la caissa de taronges pissades” volent dir “si *ixes*, emporta't la *caixa* de taronges *pixades*”. Per a estes persones *peix* i *lleis* són rimes perfectes i *xifra* se pronuncia *cifra*. Els ancians de Borriana solen conservar bé el so tradicional *ix* en eixes paraules, però hui en dia els menors de 50 anys tendixen a adoptar la pronúncia *is*: *baixa la reixa* se convertix progressivament en *baissa la reissa*. La innovació no afecta només els jóvens de Borriana. A poc a poc sentim el canvi en molts jóvens de la Plana Baixa i també del centre valencià. El castellà no degué provocar inicialment el canvi, però és fàcil entendre que l'haja afavorit modernament ja que esta llengua no té el so *ix* i açò afavorix la transformació en “is”.

També pareix una tendència afavorida pel castellà el canvi de pronúncia de la lletra <v>. En el valencià tradicional hi hagut sempre un fonema /v/ igual que el de les altres llengües romàniques i per això els borrianencs que ara tenen més de 40 anys solen dir “vida” i “canvi” amb la mateixa *v* labiodental que els francesos gasten en *vie* o els italians en *vita*. Des de mitjan segle XX, no obstant, s'estén el costum molt arrelat als Ports i el Maestrat i que fa sonar <v> com la <b>. Este fenomen s'anomena *betacisme* i és molt normal entre el jóvens de Borriana, com passa entre tot el jovent de la Plana amb l'excepció de la Vilavella, que conserva una /v/ tensa en totes les generacions.

Encara que “baissa” i “bin(t)” en lloc de *baixa* i *vint* podrien ser tendències pròpies del valencià del nord, és clarament castellà l'hàbit de fer sonar <ll> com si fóra la <y> espanyola. Diem “ieisme” a este fenomen que transforma *all* i *pollastre* en “ay” i “poyastre”. Esta innovació és molt recent en Borriana i no sol aparéixer mai entre parlants majors de 50 anys, de fet la majoria dels ieistes són persones menors de 30. El fenomen és més fort al centre valencià i en ciutats com Sagunt, València o Alzira el pas “millor” a “miyor” arriba a parlants que ara tenen més de 60 anys.

QUADRO 1	PLANA ALTA / ALCALATÉN / P. DE CABANES	PLANA DE BORRIANA	VALENCIÀ GENERAL
<i>RENTAR</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>rentà</i>: Alcatén, P. Cabanes. • <i>rentar</i>: Castelló, Benicàssim. 	<i>rentar</i>	<i>rentar</i>
<i>VEÍ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>beí</i>: Alcal. Cast. • <i>veí</i>: Borriol, P. Tornesa. 	<i>veí / beí</i> : Onda, Betxí, Almenara i jóvens.	<i>veí / beí</i> : valencià central i jóvens.
<i>ESTÉN</i>	/e/stén	/a/stén	/a/stén
<i>CAIXA</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>caissa</i>: quasi general. • <i>caixa</i>: ancians del Grau de Castelló. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>caixa</i>: ancians i adults. • <i>caissa</i>: Vila-real, Vilavella, jóvens de Borriana, Onda. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>caixa</i>: molt general. • <i>caxa</i>: Marina Alta i sud. • <i>caissa</i>: incipient en jóvens.
<i>DOTZE</i>	<i>dotge i dotzre</i> : Borriol, P. Tornesa.	<i>dotze i dotzre</i> : esp. Vilavella i Nules.	<i>dotze i dotze</i> : valencià central.
<i>DONA</i>	<i>dòna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>dònò</i>: Borriana, Almassora, Alqueries, parcialment Vila-real. • <i>dòna</i>: resta. 	<i>dònò i dòna</i>
<i>CANTA</i> <i>ANAVA</i> <i>DIGAU</i>	<i>cante, anave, digueu</i>	<i>canta, anava, digau / digueu</i> (Onda i Vila-real).	<i>canta, anava, digau</i> (<i>digueu</i> : la Marina, Castalla, Horta d'Alacant, Vinalopó M.)
<i>VAM ANAR</i> <i>VÀREM ANAR</i> <i>VÀREU ANAR</i> <i>ANÀREU</i>	<i>vam anar, vau anar</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vàrem anar, vàreu anar</i> • <i>vàm anar, vàeu anar</i> • <i>vam anar, vau anar</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vàrem anar, vàreu anar</i> • <i>vam anar, vau anar</i> • <i>anàrem, anàreu</i>
<i>XICOTIU</i>	<i>xicotinyo</i> : també Almassora.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>xicotiu</i>: Borriana, Alqueries. • <i>xicotico</i>: Vila-real. 	<i>xicotiu</i>
<i>ME, TE, SE NE</i>	<i>me dol, se creu, ne du</i>	<i>me dol, se creu, ne du</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>ne, te, se, ne</i>: predominen al centre i sud. • <i>en, el, es, en</i>: especialment al nord-meridional).

El lèxic

Un dels aspectes que fan més clara la unitat interna dels parlars valencians és el lèxic i la fraseologia, les paraules i les frases fetes que emprem en la nostra parla.

Dins de l'àmbit lingüístic compartit amb catalans i mallorquins, els valencians ocupem una posició geogràfica occidental. Per eixe motiu, no ens ha d'estranyar que el nostre lèxic mostre semblances importants amb els parlars catalans de Lleida i la zona aragonesa de la Franja de parla catalana (Benavarri, Fraga, Maella, etc.). És natural que estes similituds del valencià amb el català occidental (vejau l'apartat 1) siguen encara molt més notables amb les terres de l'Ebre (apartat 2), Amposta i Tortosa, regió veïna

dels valencians que en el passat era punt de pas dels emigrants del nord que s'establien en la nostra terra⁵.

A més, pel caràcter conservador del valencià, trobem en el nostre llenguatge moltes paraules d'ús habitual que en un altre temps també s'usaven a Catalunya (*arcaïsmes*) i que només s'han conservat en els territoris geogràficament laterals o perifèrics, açò vol dir, al País Valencià i a les Illes Balears (apartat 3).

1. Paraules afins a l'àmbit occidental valencià-tortosí-lleidatà:

Occident	Orient
Aplegar o arribar	Arribar
Corder	Xai
Espill	Mirall
Gitar-se	Jaure, anar-se'n al llit
Granera	Escombra
Melic	Llombrígol
Palometa	Papallona
Voler	Estimar
Xiquet	Nen

2. Mots exclusius del tortosí i de bona part del valencià:

Valencià-tortosí	Catalunya (esp. oriental)
Abadejo	Bacallà(r) (1)
Avant	Endavant
Bancal	Bancada
Bajoca	Mongeta
Carlota (i <i>safanòria</i>)	Pastanaga
Debades	De franc, gratis
Después-demà	Demà passat
Ensalada	Amanida
Esta, eixa	Aquesta
Faena	Feina
Gelat (adjectiu)	Fred
Galtada	Bufetada
Juí	Judici
Llima	Llimona
Menut	Petit
Panís (2)	Blat de moro
Poal	Galleda
Prompte	Aviat
Roig	Vermell (3)

---

⁵ En la nostra opinió el tortosí hauria de classificar-se dins del macro dialecte valencià o (valencià-tortosí) i no com a part del nord-occidental. L'afinitat lèxica del tortosí amb el valencià és un fet que hauria de replantejar eixa classificació.

Notes: (1) També en valencià meridional, (2) al centre valencià “dacsà”, (3) existent a la Marina i la vall del Vinalopó.

3. Paraules en desús en Catalunya (allà considerades *arcaïsmes*) i conservades en valencià (sovint també en tortosí) i baleàric:

Valencià-baleàric

Catalunya (esp. oriental)

Besar, bes, besada	Fer un petó
Basca	Xafogor
Calces	Mitges
Despús-ahir	Abans d'ahir
Embafar	Empallegar
Escurar	Rentar els plats
Fadrí	Solter
Llépol	Llaminer
Llevar (diferent de <i>traure</i>)	Traure (o treure)
Paréixer (diferent de <i>semblar</i>)	Semblar
Pigota	Verola
Rabosa	Guineu
Somera	Burra
Tocar	Trucar
Torcar	Eixugar

4. Mots actualment característics de bona part del valencià:

Valencià (general)

Catalunya

Ací	Aquí (1)
Ahí (2)	Aquí o allà
Arrere	Enrere
Creïlla	Patata (3)
Eixir (diferent de <i>sortir</i>) (4)	Sortir
Hui	Avui (5)
Llavar (diferent de <i>rentar</i>)	Rentar
Pallola	Xarampió
Roín	Dolent (6)
Vesprada	Tarda (7)

Notes: (1) També s'ou al valencià del sud i zona nord del Maestrat. En zones del Baix Maestrat *ací* i *aquí* contrasten com en la llengua antiga, puix que *aquí* es manté amb el valor del modern *ahí*. (2) *Ahí* s'introduí al XVII des del castellà i prengué el valor original de *aquí* que, com a conseqüència, fon eliminat. (3) Al valencià del nord i Almassora hi ha *pataca*. (4) En valencià general, com en la llengua antiga, *sortir* equival a *eixir amb força*, però al nord del Maestrat també apareix *sortir* amb el sentit de *eixir*. (5) *Avui* i *vui* són les formes actuals de bona part del valencià septentrional si bé la forma antiga *hui* o *ahuí* encara se sent en diversos indrets, fins i tot en Catalunya (l'Ametlla). (6) En valencià general, encara que no en la Plana, *dolent* significa *malalt*. (7) En el valencià del nord hi ha *tarde*.

5. Localismes lèxics de la Plana de Borriana. Són poques les paraules exclusives de la comarca de Borriana o la comarca de la Plana i la majoria les retrobem en altres punts del valencià, bé siga a les varietats del nord o del centre. Ací fem una llista de les paraules i locucions diverses associades a l'ús de la Plana; les més característiques de Borriana (dins l'àmbit comarcal) estan assenyalades amb el símbol *:

Valencià de Borriana (la Plana)	En altres parlars (o com a sinònim a la Plana)
Abellir (1)	Apetir
Aiguatge	Rosada
A osades* (<i>ausades</i>)	Per suposat
A les gargallotes*	Al be
A muntó (1)	Molt
Avear-se (1)	Acostumar-se
Brançal	Bancalet
Bugada	Ruscada (faena pesada)
Coralet*	Vitet, bitxo
Dropo (2)	Pereós, peresós
Enfainat	Afaenat
Esquitar	Esguitar
Espentejar	Espentar
I avant (3)	Només
Malesa	Iseta, cosa mal feta
Passera	Pàssia
Petxinot*	Musclo, clòtxina
Rua	Entrepà, cantell
Topetar	Trobar
Xalar (4)	Passar-ho bé (gaudir)

Notes: (1) També en valencià central, (2) també en valencià septentrional, (3) també s'empra com a falqueta al final de les oracions: "Mos quedarem en casa *i avant*", (4) també en valencià septentrional i indrets orientals (Girona).

Els canvis generacionals en el valencià de Borriana

Com déiem al començament, les llengües no són estructures immutables i evolucionen amb el pas de les generacions. Dit això, les noves dinàmiques socials que vivim (les migracions, la millora de les comunicacions, l'ensenyament, etc.) han causat una certa acceleració dels canvis intergeneracionals en el conjunt del valencià. En línies generals, els dos eixos dels canvis estan dominats per dos forces importants: la influència del castellà i la del valencià acadèmic.

Un efecte visible d'açò en el lèxic és la desfeta de distincions tradicionals que el castellà no té i que el valencià acadèmic ignora o no potencia. Considerem els següents exemples:

Paréixer i *semblar*: En el valencià tradicional (especialment al nord i centre) "me pareix" sol significar "crec", "tinc la impressió" mentre que *semblar* se gasta per a expressar la semblança d'una cosa a un altra, especialment entre persones: "li sembla a son pare". Actualment este ús de *semblar* perd terreny en benefici de *paréixer*, però en el llenguatge escrit guanya la solució acadèmica que només usa *semblar*. De la distinció

tradicional, que ja apareix en la llengua antiga, hem passat a l'ús únic de *paréixer* a nivell oral i *semblar* en la llengua escrita de les noves generacions. En el fons, esta pèrdua dels usos tradicionals (usar únicament *semblar* o *paréixer*) és un acostament al castellà encara que siga afavorida per la llengua normativa.

Adés i abans: Ja fa uns segles, el valencià general popular va introduir el castellanisme *antes* i reduí el significat de *abans* al context “fa molts anys”. Així arribarem a una triple distinció: *antes* (en un moment anterior), *abans* (fa molts anys), *adés* (fa un moment). Si bé és innecessari mantindre esta sèrie de distincions amb un castellanisme, *antes*, la pèrdua que apareix hui entre els jóvens no és gens positiva, puix que el contrast entre *abans/antes* i *adés* se reduïx a *antes* a nivell oral i *abans* en els registres formals, tal com fa el castellà i català normatius (que desconeixen l'oposició *abans-adés*). Seria positiu que la llengua culta dels borrianencs, i tot el valencià, no perdera *adés* com a adverbi diferent de *abans*.

Unes altres distincions que ara se troben en perill per la influència de la normativa valenciana i castellana són *obrir-encetar* (en valencià tradicional *encetar* s'empra per a coses de menjar: *encetar un meló, una botella*, etc.), *llavar-rentar* (la llengua culta empra sovint *rentar* en el sentit de *llavar*) o els diferents matisos semàntics que distingixen *torcar de llevar* i *llevar de traure*.

Com veem, tant el castellà com el valencià normatiu poden alterar sovint elements del valencià genuí acostant-los a estructures més semblants al castellà:

Valencià tradicional	Castellà	Valencià acadèmic (*)
Jóvens, hòmens	Jóvenes, hombres	joves, homes
Disgusts, frescs	Disgustos, frescos	Disgustos, frescos
Enguany	Este año	Aquest/este any
Mitjan matí	Media mañana	Mig matí
Avant	Adelante	Endavant
L'han vista (a ella)	La han visto (a ella)	L'han vist (a ella)

(*) Cal aclarir que esta actuació no és general en la llengua culta usada als àmbits escolars, però sí que pertanyen al model lingüístic preferit per una part significativa de docents, escriptors i materials escrits diversos; també correspon a eixes solucions del model de llengua culta que reconeixen en enquestes els jóvens borrianencs en edat escolar.

Finalment trobem un fet inexplicable que l'ensenyament del valencià no haja millorat qualitativament la llengua del jovent i que observem la progressiva introducció de més i més elements aliens al bon valencià dels borrianencs de la generació anciana, ja siga en la fonètica, en el lèxic, com en la sintaxi i la morfologia. Anteriorment véiem com alguns acostaments fònics al castellà podien ser fruit de la influència del valencià del nord (el canvi de *reixa* a *reissa* o de *vint* a *bint*), però assistim actualment a una onada de nous castellanismes de tot tipus que afecten el jovent escolaritzat i que són generalment absents en la població que mai ha rebut cap instrucció en la llengua pròpia:

Valencià borrianenc tradicional		Tendències del jovent (*)
	<u>Fonètica</u>	
Distinció de <i>valls-balls-baix</i>		Com a efecte combinat de betacisme, ieisme i la pèrdua del so <i>ix</i> , <i>valls-balls-baix</i> s'articulen tots "bais".
Sonoritat en <i>casa i fetge</i>		Tendència a l'ensordiment: <i>caça / fetxe</i>
Vocals obertes è/ò pròximes a /a/		Vocals è/ò menys obertes
	<u>Lèxic</u>	
Frontera		Fatxada (<i>façana</i> en l'ús escrit)
Debades		Gratis
Fadri		Solter, major (segons contextos)
T'ha agarrat <i>açò</i> .		T'ha agarrat <i>esto</i> .
	<u>Sintaxi i morfologia</u>	
Quan arribarem farem el sopar		Quan arribem farem el sopar
Crec que hui <i>plourà</i> (o <i>vol ploure</i>)		Crec que hui va a ploure .
Què farem demà?		Què anem a fer demà?
Calla i vés alerta que cauràs		Calla't i vés alerta que te cauràs
Afanya't.		Dóna't pressa.
Porta-me'n dos (de taronges).		Porta'm dos (de taronges).
El front, el costum, el corrent, el senyal		La front, la costum, la corrent, la senyal
Els he fet el sopar		Lis he fet el sopar
Quin fred que fa!		Que fred que fa!
Això estic fent- ho ara.		Això estic fent- lo ara.

(*) Cal considerar estes tendències justament com a **tendències**, no com a fets lingüístics consumats. Hi han parlants jòvens que parlen un valencià essencialment com el de la generació anciana, però també és veritat que eixes tendències empobridores que assenyalem afecten un percentatge significatiu dels parlants i que no es poden considerar infreqüents.

Conclusions

Borriana és una de les grans ciutats històriques del País Valencià, lloc clau en la conquesta i repoblació de l'antic Regne des de 1233. El seu parlar pertany a l'àmbit de l'anomenat *valencià general*: el conjunt de parlars més pròxims a l'estàndard popular valencià resultat de la mescla de diferents repobladors de Catalunya i, en menor mesura, d'Aragó i Occitània.

Tot i la seua configuració geogràfica, la Plana històrica (el pla costaner que va de Benicàssim a Almenara) no conforma una unitat dialectal homogènia. Al nord d'Almassora (Castelló, Cabanes, l'Alcora) se sent amb força la influència del valencià septentrional amb una sèrie d'innovacions fonètiques i morfològiques característiques, però en la Plana Baixa o de Borriana se mantenen amb més vitalitat els trets distintius que ens acosten al valencià general de més al sud (vejam el quadre 1).

L'evolució intergeneracional del valencià borrianenc, com passa en la resta del País Valencià, ve marcada per la influència de les estructures del castellà i del valencià normatiu. Tot i que el jovent haja rebut l'ensenyament en valencià des dels anys huitanta, allò cert és que estos jòvens assimilen progressivament estructures, paraules i locucions poc genuïnes que són desconegudes entre els borrianencs de la generació anciana.

Jo pense que estos fets haurien de fer reconsiderar la manera en què s'ha ensenyat el valencià en els últims 30 anys. Fóra bo que ens plantejàrem si en lloc de promoure més confiança cap a la llengua popular genuïna dels nostres pares i avis no s'ha estés la sospita que el nostre llenguatge era quasi del tot corrupte i decadent i que, per eixe motiu, calia buscar la puresa i la finor en formes lingüístiques externes a la nostra variant lingüística.

Al meu parer, si la llengua culta que es vehicula als àmbits acadèmics augmentara la confiança en les formes tradicionals del valencià històric és molt possible que aturarem molts dels elements no genuïns que ara s'estenen entre les noves generacions. Eixe és el gran repte del futur, borrianencs: mantindre viva la llengua, però no solament això, protegim-la i conservem-la amb orgull; aprenem (o *aprenuem*) dels nostres pares i avis, no deixem que el seu tresor lingüístic desaparega.

Josep Saborit Vilar
@Josepsaborit
CFPA Josep Pasqual Tirado
Castelló de la Plana

Bibliografia

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006): *Gramàtica normativa valenciana*. AVL. València.

– (2014): *Diccionari normatiu valencià*. En línia: <http://www.avl.gva.es/dnv>

– (2015): *Corpus informatitzat del valencià*. En línia: <http://cival.avl.gva.es/cival/buscador.jsp>

BELTRAN ZARAGOZÀ, Andreu (1995): *La llengua al nord del País Valencià als segles XVII, XVIII i XIX*. Edició i Estudi lingüístic de documentació administrativa, tesi de doctorat. Universitat de València. València.

– (1998): *El valencià al segle XVIII*. Societat Castellonenca de Cultura. Castelló.

GIMENO BETÍ, Lluís, (1986): “El tortosí septentrional”, *Setè col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat. Barcelona.

– (1992): “Sobre el parlar de Castelló de la Plana”. *Miscel·lània Sanchis Guarner*, volum II. Publicacions de l’Abadia de Montserrat. Barcelona.

– (1994): *Estudi lingüístic dels parlars de les comarques del nord de Castelló*. Societat Castellonenca de Cultura. Castelló.

– (1997): *Atles lingüístic de la diòcesi de Tortosa*. Institut d’Estudis Catalans. Barcelona.

GINER I MARCO, Josep (1998): *Obra filològica (1931-1991)*. Denes. València.

GONZÀLEZ I FELIP, Maria Soledat (1988): “Una visió sincrònica del parlar de la Plana Baixa”. *Actes del I Congrés d’Història i Filologia de la Plana*. Ajuntament de Nules. Nules.

– (2000): *Frases fetes al nord de la llengua*. Diputació de Castelló. Castelló de la Plana.

MOLL, Francesc de B. (1990): *El parlar de Mallorca*. Moll. Palma.

REIG, Eugeni S. (2005): *Valencià en perill d’extinció*. 2a edició, editat per l’autor, València.

– (2015): *Les nostres paraules*. Acadèmia Valenciana de la Llengua. València.

– (2015): *El valencià de sempre*. Edicions Bromera. Alzira.

SABORIT VILAR, Josep (1998): *El valencià de les Alqueries*. Diputació de Castelló. Castelló.

– (2009): *Millorem la pronúncia*. Acadèmia Valenciana de la Llengua. València.

– (2011): “Alguns canvis intergeneracionals en el parlar de la Plana Baixa”. *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* (número 1). Institut Alfons el Magnànim. València.

SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. Torre. València.

SARAGOSSÀ I ALBA, Abelard (2003): *Gramàtica valenciana raonada i popular*. C.E.I.C. Alfons el Vell. Gandia.